

DİVAN EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

The Journal of Ottoman Literature Studies

ULUSLARARASI HAKEMLİ AKADEMİK DERGİ

Sayı 29, İstanbul 2022, 915-934

AKHISARLI NEVÂLÎ'NİN DUÂNÂME'Sİ

Muzaffer Kılıç

Dr. Öğr. Üyesi, Kırklareli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, (mzffrkilic@gmail.com), ORCID: 0000-0002-3861-9090/
Assistant Professor Dr., Kırklareli University Faculty of Theology

Makale Bilgisi/Article Information

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 07.10.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 13.11.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2022

Yayın Sezonu: Güz

Atıf/Citation

Kılıç, Muzaffer (2022), "Akhisarlı Nevâlî'nin Duânâme'si", Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 29, 915-934.

Kılıç, Muzaffer (2022), "Nawali of Akhisar's Duaname", Journal of Ottoman Literature Studies, 29, 915-934.

*Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.*

Bu makale, Uluslararası Geçmişten Günümüze Manisa Sempozyumu-II (21-23 Eylül 2022) programında sunulan "Akhisarlı Nevâlî ve Kânûnî Sultan Süleyman'a Sunduğu Duânâme'si" adlı bildirinin genişletilmiş ve metin neşirli hâlidir. *Duânâme*'deki Arapça metin ve manzumelerin çevirisinde yardımlarına müracaat ettiğim kıymetli meslektaşım Dr. Öğr. Üyesi Eyüp Öztürk'e canıgönülden teşekkür ederim.

Akhisarlı Nevâlî'nin Duânâme'si

Özet

Asıl adı Nasuh olan Nevâlî, XVI. asrın âlim ve şairlerindedir. Saruhan sancağının Akhisar kazasında dünyaya gelen şair, medrese eğitiminin ardından başladığı müderrislik mesleğini uzun yıllar sürdürmüştür. Hayatının son dönemlerinde ise şehzade Mehmed'in (III. Mehmed) hocası olmuştur. Türkçe ve Farsça şiirler söyleyen şairin, birçok eseri bulunmaktadır. Bunlardan biri de bugüne kadar herhangi bir çalışmaya konu olmamış *Duânâme*'sidir. *Duânâme*'nin telif tarihi bilinmemekle beraber 1553'ten kısa bir süre sonra kaleme alındığı tahmin edilmektedir. Kânûnî Sultan Süleyman adına yazılan bu eserin bilinen tek nüshası, müellif hattı olup Ankara Milli Kütüphane A 9584 numarada yer almaktadır. *Duânâme*; mukaddime, duâ ve arz-ı hâl olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Mensur ve manzum olarak kaleme alınan eserde muhtelif nazım şekillerinde Türkçe, Farsça ve Arapça şiirler yer almaktadır. Eserdeki şiirler sanatlı bir dille, mensur kısımlar ise süslü nesir üslubuyla kaleme alınmıştır. Eserde sultanın eşliğinden başka bir sığınağı olmadığını söyleyen şair; sultanın cömertlik, adalet ve doğruluk gibi vasıflarından övgüyle bahsedip dualar ederek ondan ihsan ümit ettiğini ifade eder. Bu makalede öncelikle Nevâlî'nin hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgi verilecek, akabinde *Duânâme* tanıtılarak nüshası bilgisi, muhtevası ve dil özellikleri değerlendirilecektir. Son olarak eserin metni transkripsiyonlu bir şekilde sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Akhisarlı Nevâlî, *Duânâme*, Kânûnî Sultan Süleyman, XVI. asır Türk Edebiyatı, Methiye.

Nawali of Akhisar's Duaname

Abstract

Nawâlî, whose real name was Nasuh, was a scholar and poet of the 16th century. The poet, who was born in Akhisar accident of Saruhan sanjak, continued his profession as a muderris for many years after his madrasah education. In the last periods of his life, he became the teacher of Prince Mehmed (Mehmed III). The poet, who sings poems in Turkish and Persian, has many works. One of them is his *Duânâme*, which has not been the subject of any study so far. Although the date of *Duânâme*'s composition is unknown, it is estimated to have been written shortly after 1553. The only known copy of this work, written in the name of Sultan Suleiman the Magnificent, is in the author's manuscript and can be found in the Ankara National Library, number A 9584. *Duânâme* consists of three parts: preface, prayer chapter and the petition chapter. Written in prose and verse, the work includes Turkish, Persian and Arabic poems in various verse forms. The poems in the work are written in an artistic language and the prose parts are written in an ornate prose style. In the work, the poet says that he has no other refuge but the sultan's threshold, praises the sultan's qualities such as generosity, justice and truthfulness, and expresses that he hopes for favors from him by praying. In this article, firstly, brief information about Nawâlî's life and works will be given, then the *Duânâme* will be introduced and its copy information, content and language features will be evaluated. Finally, the text of the work will be presented in a transcribed form.

Keywords: Nawâlî of Akhisar's, *Duânâme*, Kânuni Sultan Suleiman, 16th century Turkish Literature, Eulogy.

Giriş

Duânâme, edebi bir tür olarak din ve devlet büyüklerine sunulmak amacıyla kaleme alınmış dua içerikli eserlerin genel adıdır. Ayrıca ezberlemek veya muayyen zamanlarda okunmak amacıyla çeşitli duaların bir araya getirildiği bazı eserlerin de duânâme olarak adlandırıldığı görülmektedir. *Kur'ân-ı Kerîm*'de yakarış, dileme, arz-ı hâcât etme, seslenme ve davet etme vb. gibi anlamlarda kullanılan dua; ekseriyetle kulun aczini bilerek arz-ı hâl amacıyla Allah'tan niyazda bulunmasına denir (Cilacı 1994: IX/529; Parlador 1994: IX/530).

Klasik Türk edebiyatı mahsullerinin hemen hepsinde dua içerikli bölümlere rastlanmaktadır. Özellikle mürettep eserlerin mukaddime bölümlerinde; tevhid, münacât ve na't gibi medh ü senâyâ yer verildiği, ayrıca bir kişiye sunulan eserlerin muhtelif yerlerinde eserin sunulduğu kişi için dualar edildiği görülmektedir. Diğer yandan bütünüyle dua bahsine yoğunlaşan müstakil eserler bulunmaktadır.

Bilinen örnekler incelendiğinde duânâmelerin, telif tarzları bakımından ikiye ayrıldığı görülür. Bunların bir kısmı, din veya devlet büyüklerine sunulmak veya onlara dua ederek mansıp talep etmek amacıyla yazılmıştır. Buna Kara Fazlî (öl. 971/1564) (Özkat 2005: 35-36)¹, Kadızâde Mehmed İlmî (öl. 1045/1636) (Deniz 2008: 9-40)² ve bu çalışmada metni neşredilecek olan Nevâlî'nin (öl. 1003/1595) *Duânâme'sini* örnek gösterebiliriz. Ayrıca Vanî Mehmed Efendi'nin (öl. 1096/1685) *Münşeât*'ındaki Sultan IV. Mehmed'e (öl. 1104/1693) sunduğu mektup suretindeki duânâmeleri de bu grup içinde değerlendirmek mümkündür. Münşeattaki duânâmeler; İnebolu Gezisi, Çatalca yolculuğu, Kurban Bayramı, seferden dönüş'' vb. gibi sebeplerle kaleme alınmıştır (Vanî Mehmed Efendi: 13-30).³ Bir kişiye sunulmak/ithaf amacıyla kaleme alınan duânâmeler; memduha övgü bölümlerinin yoğun olması sebebiyle aynı zamanda methiye niteliği taşımaktadır.

Bazı duânâmeler ise ayet ve hadislerden iktibaslarla veya muayyen zamanlarda okunup ezberlenmek amacıyla bir araya getirilmiş dualardan oluşmaktadır. Bu şekilde tertip edilen eserlerde genel olarak ayet, hadis ve Arapça duaların aslı veya tercümeleri bulunmaktadır. Bunlara Ebüssuûd Efendi'nin *Duânâme'si* (Akgündüz 1994: X/365-371; Kaleli 2014: 112-143)⁴, Mehmed

¹ Şehzade Mehmed'in (öl. 950/1543) Manisa valiliği esnasında Divan kâtipliğini yapan Kara Fazlî, *Duânâme'sini* şehzade adına kaleme almıştır. Başlık (Duânâme-i Hazret-i Şâh-zâde-i Cevân-baht Tâle Bekâhu [Ömrü uzun olsun]) ve içeriğindeki Şehzade Mehmed'in ömrünün uzun olması için yapılan dualar eserin şehzadenin sağlığında telif edilmiş olduğunu gösterir. Konuşma diline yakın bir üslupla kaleme alınan bu eserde, ayet ve hadis iktibaslarıyla yapılan duaların yanı sıra şairin telifi olan mensur ve manzum bölümler de yer almaktadır. bk. Kara Fazlî (Yazma), *Duânâme*, Süleymaniye Kütüphanesi Aşir Efendi 314: vr. 99^b-102^b.

² Sultan IV. Murad için kaleme alınan mesnevi formundaki bu *Duânâme*, kısa mensur bir mukaddime ile başlar, dua faslı ise 107 beyitlik mesnevi bölümündedir.

³ Mektuplardan oluşan bu eserde dua içerikli bölümler duânâme olarak başlıklandırılmıştır. Yer yer manzum parçalar içerirse de genel itibarıyla mensur tarzdadır. Ayet ve hadis iktibaslarıyla vücuda getirilen bu mektuplar aynı zamanda methiye niteliği taşımaktadır.

⁴ Ebüssuûd Efendi (öl. 982/1574) *Duânâme'sini*, Veziriazam Semiz Ali Paşa'ya (öl. 972/1565) sunmuştur. *Duânâme*, mukaddime ve yedi babdandır. Eserin muhtevası kısaca şöyledir: *Mukaddime*de duanın tarifi, fazilet ve şartları ile duası makbul olanlar ve duanın kabul alametleri; *birinci babda* ism-i a'zam duası; *ikinci babda* sefer, gaza, korku, sıkıntı ve hastalık halinde okunacak dualar; *üçüncü babda* sabah uyanırken ve akşam yatarken okunacak dualar; *dördüncü babda* yemek duası, elbise giyip çıkarırken ve hamama girip çıkarken okunacak dualar; *beşinci babda* kişinin ehl ü iyâl ve malını muhafaza için okuyacağı dualar; *altıncı babda* müslümanın kölesine yahut nikahladığı eşine edeceği hayır dua ile Hz. Peygamber'in Hz. Hasan ve Hüseyin'e ettiği dua; *yedinci babda* ise haftanın yedi günü namazda okunacak dualar yer almaktadır.

Fevzî Efendi'nin *Mevhîbetü'l-Vehhâb*'ı (Yüksel 2005: 50-51)⁵ ve Vanî Mehmed Efendi'nin *A 'mâlî'l-yevm ve'l-leyl*'ini örnek olarak gösterebiliriz (Pazarbaşı 2003: XXVIII/458-459).⁶

1. Akhisarlı Nevâlî'nin Hayatı ve Eserleri

Akhisar'da dünyaya gelen Nevâlî'nin adı Nasûh'tur (Âşık Çelebi 2010: II/897-898; Ahdî 2005: 163-166). Eğitimini Manisa ve İstanbul medreselerinde tamamladıktan sonra Anadolu kazaskeri Molla Ca'fer Çelebi'nin (öl. 978/1570) tezkirecisi olmuş ve o esnada Safevîler'e karşı düzenlenen Nahcivan Seferi'ne katılmıştır. Kaynaklar Nahcivan Sefer'i dönüşünde (961/1554) önce mülazım daha sonra müderris olduğunu söylese de Nevâlî *Duânâme*'sinde Şehzâde Cihângir'in (öl. 960/1553) himmetiyle mülazım olduğunu söylemektedir. Bu da onun 960/1553'ten önce mülazım olduğunu gösterir (65^a). Mülazımlık akabinde İbrâhim Paşa, Mahmûd Paşa, Sahn, Şehzâde ve Süleymâniye medreselerinde müderrislik yaptığı bilinmektedir (Âşık Çelebi 2010: II/897-898; Nev'î-zâde Atâyî 2017: II/1071-72). Süleymaniye Medresesi'nde müderrislik yaptığı sırada III. Murad'ın oğlu Şehzâde Mehmed'in hocası Azmî Efendi (öl. 990/1582) vefat edince Nevâlî şehzade hocalığına getirilmiştir. 991/1583-84 yılında Şehzade Mehmed ile birlikte Manisa sancağına giden Nevâlî, 1003/1595 tarihinde vefat etmiştir (Nev'î-zâde Atâyî 2017: II/1071-72; Kâtip Çelebi 2007: I/82; Bursalı Mehmed Tahir 2016: I/462; Mehmed Süreyya 1996: IV/1230).

Nevâlî *Duânâme*'sinde bir dönem Nakşibendî meşayihinden Hakîm Çelebi Efendi'nin dergâhında bulunup ondan feyz aldığını dile getirir (64^b).⁷ Bu ifadeler onun Nakşibendî tarikatıyla olan münasebetini göstermesi bakımından önemlidir. Nitekim *Meşâirü'ş-Şu'arâ*'da Nevâlî'nin "Kitâb-ı *Faslü'l-Hitâb*'ın sebak-hanı" olduğunun söylenmesi bu hususu destekleyici mahiyettedir (Âşık Çelebi 2010: 897).⁸

Devrinde âlim, şair ve münşî yönleriyle temayüz eden Nevâlî'nin; *Kimyâ-yı Saâdet Tercümesi*, *Ferruh-nâme (Ahlak-ı Muhsinî Tercümesi)* (Akbulak 2013; Yücer 2019: 70-75)⁹ ve *Sırrü'l-Esrâr Tercümesi (Terceme-i Nesâih-i Aristatâlis)* (Yücer 2019) gibi tercümelerinin yanı sıra *Farsça Dîvân*'ı¹⁰ ile *Duânâme*'si bulunmaktadır. Ayrıca *Çeşme-i Hayât* adlı bir eserinin olduğu rivayet edilse de dil,

⁵ Mehmed Fevzî Efendi'nin *Mevhîbetü'l-Vehhâb*'ı dört bölümden oluşur. Bu eserin ilk bölümü *Mukaddimât*'ta tefsir, hadis, *Mesnevî* ve *Kasîde-i Bürde* gibi cami ve medreselerde okutulacak derslere başlamadan evvel okunacak duaları içerir. İkincisi olan *Tasliyat* (Salât u selâm) bölümünde mübarek gün ve gecelerde okunacak salat u selâm ibarelerine yer verir. Üçüncüsü olan *Tabirat* bölümünde ders ve vaaz esnasında Allah, enbiya, çâr-yâr, âl-i abâ, sahabeler ve Hz. Peygamber'in eşleri için kullanılacak saygı ve muhabbet ifadelerini içerir. Dördüncüsü olan *Da'avât* bölümünde ise önemli gün ve geceler başta olmak üzere muhtelif yer ve zamanlarda okunacak dualar yer alır. Arapça olarak verilen duaların akabinde Türkçe tercümelere yer alır.

⁶ Vanî Mehmed Efendi'nin sabah ve akşamları okuduğu dua ve zikirleri içermektedir. bk. Vanî Mehmed Efendi, *A 'mâlî'l-yevm ve'l-leyl*, Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmâil 727/4 ve Lâleli 164/1.

⁷ Emir Buhârî'nin halifelerinden olan Hakîm Çelebi, Emir Buhârî'nin vefatından sonra bir süre tekke kurmadan irşada devam etmiş ve sonrasında Rüstem Paşa'nın desteğiyle İstanbul'un Koska semtinde Hakîm Çelebi Tekkesi'ni kurmuştur. bk. Nev'î-zâde Atâyî 2017: I/657.

⁸ *Faslü'l-Hitâb*, Nakşi meşâyihinden Hâce Muhammed Pârsâ'nın (ö. 822/1420) Nakşibendîliğin tasavvufu ile irtibatına temas ettiği Farsça bir eserdir.

⁹ *Ferruh-nâme*, kaynaklarda *Sırrü'l-Esrâr Tercümesi (Terceme-i Nesâih-i Aristatâlis)* ile karıştırılmıştır. Bu eserlerden *Ferruh-nâme*, Hüseyin b. Ali el-Kâşifî'nin 40 bölümden müteşekkil *Ahlak-ı Muhsinî*'sinin 16 bölüm şeklinde özetlenmiş tercümesidir. *Sırrü'l-Esrâr/Terceme-i Nesâih-i Aristatâlis* ise Aristoteles'e nispet edilen *Sırrü'l-Esrâr*'ın eklemeye ve çıkarmalarla telif-tercüme hüviyetinde yapılmış bir tercümesidir. Ayrıntı için bk. Yücer 2019: 83-101.

¹⁰ Nevâlî'nin İstanbul Millet Kütüphanesindeki *Farsça Dîvân* nüshası, Kânûnî Sultan Süleyman'a takdim amacıyla tertip edilmiştir. Bu nüsha "Uluslararası Geçmişten Günümüze Manisa Sempozyumu-II (21-23 Eylül 2022)" başlıklı sempozyumda Turgay Şafak tarafından tafsilatlı bir surette tanıtılmıştır. bk. Nevâlî, *Farsça Dîvân*, İstanbul Millet Yazma Eser Kütüphanesi Ali Emîrî Farsça No: 828.

üslup ve içerik bakımından Nevâlî'nin diğer eserlerinden ayrılan bu eserin, ona ait olması mümkün görünmemektedir (Kurnaz 2018; Yücer 2019: 69-70).¹¹

2. Duânâme

Nevâlî'nin Kânûnî Sultan Süleyman adına kaleme aldığı *Duânâme*'sinin eldeki tek nüshası, Ankara Milli Kütüphanedeki bir risale mecmuasında yer almaktadır (A 9584). Nevâlî'nin böyle bir eserin varlığından ilk kez *Sırrü'l-Esrâr* literatürü ve Nevâlî'nin *Sırrü'l-Esrâr*'ı üzerine çalışan Elif Yücer bahsetmiştir (Yücer 2019: 69).

2.1. Nüsha Özellikleri

Nevâlî'nin *Duânâme*'si Ankara Milli Kütüphane A 9584 numarada yer alan bir risale mecmuası içerisinde (60^b-68^a). Mecmuada ayrıca Akşemseddin'in (öl. 863/1459) *Makâmât-ı Evliyâ*'sı (1^b-33^a) ile Abdullâh b. Muhammed'in (İbn Abdülkerîm) *Risâle-i Tasavvuf*'u (37^b-56^a) bulunmaktadır. Söz konusu risaleler incelendiğinde eserlerin; yaprak, renk ve hat özellikleri bakımından birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Ayrıca diğer eserlerde reddade bulunurken *Duânâme*'de bulunmadığı ve *Duânâme*'nin 61. varlığının, 67 ve 68. varaklar arasına gelecek şekilde karışık ciltlendiği görülmektedir. Tüm bunlar, mecmuanın birbirinden farklı yazmaların birleştirilmesiyle vücuda getirildiğini gösterir.

Duânâme'nin sonunda ana metinden farklı bir kalem ve hatla yazılmış Abdurrahmân Câmî'nin bir rubaisi ile ferağ kaydı bulunmaktadır. Ferağ kaydındaki "*Kâtibühü Nevâlî el-ḥaḳîr*" ibaresi, eserin müellif hattı olduğunu gösterir (68^a). Eserin telif tarihi meçhuldür. Bununla birlikte eserdeki bazı ipuçlarından hareketle *Duânâme*'nin 1553'ten kısa bir süre sonra yazıldığı tahmin edilmektedir (bkz. Eserin Tanıtımı).

Duânâme'nin bulunduğu mecmua; miklebi kopuk, yaldız zencirekli kahverengi meşin kaplı bir cilt içerisinde (60^b-68^a). 8 varaktan oluşan *Duânâme*, 186x119-132x75 mm. ebatındadır (60^b-68^a). Altın yaldızlı cetvel içine 15 satır olarak kaleme alınan eser, altın yaldızlı lacivert bir serlevha ile başlar. Nüshada durak işaretleri, manzume başlıkları; bazı ayet, ibare ve cümleler altın yaldızlı, metin ise siyah mürekkeple yazılmıştır. Harekeli nesih hatla kaleme alınan nüshada sadece hatime manzumesi ile ferağ kaydı ana metinden farklı bir kalemle ve güzel talik hatla yazılmıştır. *Duânâme*, XVI. asrın imla hususiyetlerini yansıtabilecek tarzda kaleme alınmıştır. Metin genel itibarıyla harekeli bir şekilde yazılmakla beraber çok sayıda harekesiz kelimeye rastlanmaktadır.

Başı : "Şükr ü sipâs ol kâdir-i ber-kemâle ki bedâyi '-i inşâ vü ibdâ' da mütevaḥḥiddür"

Sonu : "ممدوح چون کریم بود گر ز شعر او / هر بیت را خزانه کوهر کند رواست"

2.2. Eserin Tanıtımı

Kanûnî Sultan Süleyman adına kaleme alınan *Duânâme*'nin telif tarihi bilinmemektedir. Ancak eserin arz-ı hâl bölümünde Şehzâde Cihangîr'in (öl. 960/1553) "merḥûm ve maḡfûrun leh" olarak anılması, eserin Şehzâde Cihangîr'in vefatından, yani 960/1553'ten, sonra kaleme alındığını gösterir (65^a). *Duânâme*'de mülazım olduğundan bahseden Nevâlî, arz-ı hâl bölümünde maişet

¹¹ Bu eserin bilinen tek nüshasında, Nevâlî'nin ismi geçmemektedir. Yazmanın zahriyesinde eserin Hızır Paşa için Nasuh Nevâlî tarafından kaleme alındığı yazılmış olsa da bu kaydın sonradan kurşun kalemle yazıldığı anlaşılmaktadır. Sade bir dil ve sanatkarâne olmayan bir üslupla kaleme alınan bu eser, Nevâlî'nin diğer eserleriyle dil ve üslup bakımından benzerlik göstermez. Ayrıca kaynaklarda Nevâlî'nin böyle bir eserin varlığı zikredilmemektedir. Bu sebeplerle eserin Nevâlî'ye ait olma ihtimali oldukça zayıftır. Nevâlî, *Çeşme-i Hayât*, Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları No: 924: 111 vr.

kaygısı çektiğini ve evlâd u iyâline bakmak zorunda kaldığını söyleyerek Kânûnî Sultan Süleyman'dan inayet/mansıp ümidini dile getirir (65^a-66^a). Bu durum şairin eserini mülazımlık döneminde kaleme aldığını düşündürmektedir. Ayrıca Nevâlî'nin, Nahcivan seferinden [961/1554] kısa bir süre sonra müderris olduğu düşünüldüğünde; *Duânâme*'nin 960/1553'ten kısa bir süre sonra, yani şairin müderrislik için nöbet beklediği bir dönemde kaleme aldığını söyleyebiliriz.

Manzum ve mensur parçalardan oluşan *Duânâme*; mukaddime, dua ve arz-ı hâl olmak üzere üç bölümden müteşekkildir. Arapça ve Farsça kelime yoğunluğunun oldukça fazla olduğu bu eser, Nevâlî'nin nesir vadisinde ulaştığı yeri göstermesi bakımından önemlidir. Türkçe manzum ve mensur parçalardan oluşan bu risale, süslü/ağdalı nesir örneği olarak değerlendirilebilir. *Duânâme*, küçük bir eser olmakla beraber Nevâlî'nin hayatına dair bazı ayrıntıları sunması ve 2 Türkçe kasidesini (50 beyit) içermesi bakımından ayrıca kıymetlidir.

2.3. Muhtevâ

Duânâme'de herhangi bir bölüm başlığına yer verilmemiştir. Bununla beraber mukaddime, duâ ve arz-ı hâl olarak adlandırabileceğimiz üç bölüm yer alır.

Mukaddime: Klasik mensur eser tertibine uygun bir şekilde besmele, tevhit, na't ve çâr-yâr-ı güzîn methinden oluşur (60^b-61^a).

Duâ faslı: Bu bölüm sultana duada bulunmanın farz ve vacip olduğundan bahisle başlar. Şair bu bölümde, sıfat ve lakaplarını anarak methettiği Kânûnî Sultan Süleyman'ı; Hz. Süleyman, Enûşirvân, İskender ve Keykübâd'a benzetir ve Rum, Arap ve Acem memleketlerinin sultanı olarak zikreder (61^b-63^b). Methiye bölümünün ardından sultanın ordusunun muzaffer, devletinin payidar olması gibi dualarla bu faslı tamamlar (63^b-64^b).

Arz-ı hâl: Bu bölümde şair, Şehzâde Cihangîr'in himmetiyle mülazım olduğunu, Nakşibendî meşayihinden Hakîm Çelebi'nin (öl. 974/1567) yanında bir süre bulunduğunu, atalarının devletine bağlı "meşâyih-i 'izâm ve küberâ'-i enâm"dan kimseler olduğunu, evlâd u iyâline bakmak zorunda kaldığını ve maişet kaygısıyla böyle bir eser sunarak sultandan medet umduğunu ifade eder. Ardından saadetli sultan ve adaletli padişahın eşliğinden başka bir sığınağının olmadığını söyleyerek Allah'tan dualarını kabul etmesi niyazında bulunur (64^b-66^a). Arz-ı hâl bölümünde ayrıca Farsça bir gazel ile Türkçe iki kasideye yer verir. Şairin methiye ve arz-ı hâl içerikli Farsça gazeli, 5 beyitten oluşur. *Hüve'l-Fettâhu'l-Mu'in* başlıklı ilk kasidesi 26 beyit olup ilk 22 beyti methiye, 23. beyti duaya girizgâh, son 3 beyti ise dua mahiyetindedir. *Velehu Eyzân* başlıklı ikinci kasidesi ise 24 beyit olup ilk 18 beyti methiye, 19. beyti duaya girizgâh son 5 beyti ise dua mahiyetindedir (66^a-68^a). Nevâlî eserini, Abdurrahmân Câmî'nin bir rubaisi ile sonlandırır (68^a).

2.4. Dil ve Üslup Özellikleri

Farsça ve Arapçayı iyi bilen Nevâlî, devrinde süslü nesirdeki kabiliyetiyle tanınmış şahsiyetlerdendir. Bu yönünün belirgin örneklerinden biri olan *Duânâme*, Nevâlî'nin nesir yazıcılığındaki maharetini gösteren güzel örneklerden biridir.

Nevâlî, *Duânâme*'sinde kendi telifi olan Arapça ve Farsça manzumelerin yanı sıra Arap şairlerinden Ebü'l-Atâhiye ve Lebîd b. Rebî'a ile Fars şairlerinden Abdurrahmân Câmî'nin şiirlerine yer vermektedir. Mukaddime, dua ve arz-ı hâl bölümünde ahengin segi ile sağlandığı kısımlarda Arapça müştak kelimelerle lafız sanatlarının sık kullanıldığı görülür. Bu bölümler, onun sanat gücünü gösterdiği bölümlerdir:

Farsça şiirlerinde sade ve anlaşılır bir dil kullanan Nevâlî'nin Türkçe kasidelerinde sanatkârane söyleyiş hâkimdir. Ayrıca bu şiirlerinde Arapça ve Farsça kelime sayısı oldukça fazla olup nesir dilinde olduğu gibi çok sayıda zincirleme tamlamaya rastlanır.

2.5. *Duânâme'de İktibas İbare ve Şiirler*

Süslü nesrin seçkin örneklerinden biri olan *Duânâme'de*; ayet, hadis ve duaların yanı sıra Arapça ve Farsça şiir iktibasları bulunmaktadır. Konu ve bağlama uygun gelecek şekilde pek çok iktibasın yer aldığı metinde, mealleri sunulan ayetler genel itibarıyla şunlardan ibarettir:

Abese 80/40, Ahkaf 46/8, Ahzab 33/27, Âli İmran 3/74, Bakara 2/218, Bakara 2/105, Enfal 8/74, Enbiyâ 21/105, Fâtır 35/24, Fetih 48/1. Fetih 48/3, Hadîd 57/25, İsrâ 17/44, Nahl 16/90, Necm 53/8, Nûh 71/23, Rum 30/4, Sâd 38/5, Sâd 38/26, Sâd 38/35, Tevbe 9/20.

Hadislerden sadece "Cennet kılıçların gölgesi altındadır." (Buhârî 2002: Kitâbü'l-Cihâd ve's-Siyer" 22; No. 2818) hadisi iktibas edilmiştir. Bunların haricinde Nevâlî, klasik Arap şairlerinden Ebü'l-Atâhiye ile Lebîd b. Rebî'a'nın birer beyti ile klasik Fars şiirinin önemli şairlerinden Abdurrahman Câmî'nin bir beyit ve bir rubaisini iktibas etmiştir. Tüm bunlar Nevâlî'nin ilmî müktesebâtını ve etkilendiği şairleri göstermesi bakımından önemlidir.

Sonuç

Duânâme, XVI. asır âlim şairlerinden Nevâlî'nin yakın zamana kadar bilinmeyen eserlerinden biridir. Kânûnî Sultan Süleyman adına kaleme alınan eserin, 960/1553'ten kısa bir süre sonra telif edildiği tahmin edilmektedir. Yegâne nüshası müellif hattı olup üç farklı eserin birleştirilmesiyle vücuda getirilmiş bir risale mecmuasında yer almaktadır. *Duânâme* üç bölümden müteşekkildir. Eser klasik mensur eser tertibine uygun bir şekilde besmele, hamdele ve salve bulunan bir mukaddime ile başlar. Bu bölümün ardından memduhun övüldüğü ve dualar edildiği dua bölümü yer alır. Son olarak şairin halini anlatarak arzularını dillendirdiği arz-ı hâl bölümü bulunur.

Mensur ve manzum parçalardan oluşan *Duânâme'de* çok sayıda Arapça, Farsça ve Türkçe manzume yer alır. Müellif, kendi şiirlerinin yanı sıra Ebü'l-Atâhiye, Lebîd b. Rebî'a ve Abdurrahman Câmî gibi Arap ve Fars şairlerin şiirlerinden iktibaslarda bulunmuştur. *Duânâme'de* şairin müfred tarzda Farsça birçok şiirinin yanı sıra bir Farsça gazeli ile iki Türkçe kasidesi yer almaktadır. Nevâlî'nin şiirleri arasında Türkçe kasideleri, az sayıda Türkçe manzumesi bilinmesi itibarıyla ayrıca önemlidir.

Nevâlî bu eserinde; ailesi, Şehzâde Cihângîr ile irtibatı ve mülazımlığı gibi hayatıyla ilgili bazı hususlara kısaca değindikten sonra Nakşibendî meşayihinden Hakîm Çelebi'nin müridi olduğunu zikreder. Bu kayıt şairin tasavvufî yönüne ve tarikat çevresine işaret etmesi bakımından önemlidir. Bu eser ile Nevâlî'nin Kânûnî Sultan Süleyman döneminde Şehzade Cihangîr'in çevresinde bulunduğu ve genç yaşlarından itibaren Osmanlı sarayı ile irtibat içerisinde olduğu anlaşılmaktadır.

METİN

[DU'Â-NÂME]

[60^b]

Bismi'llâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

Şükr ü sipâs ol kâdir-i ber-kemâle ki bedâyi'-i inşâ vü ibdâ'da mütevaḥḥiddür ve sitâyiş-i bî-kıyâs ol pâdişâh-ı bî-zevâle ki icrâ-i ḳalem ü ihtirâ'da müteferriddür. **Beit:**

تَعَالَى الْوَاحِدُ الصَّمَدُ الْجَلِيلُ
تَعَالَى أَنْ يَكُونَ لَهُ عَدِيلٌ¹²

ve vezâyif-i teḥmîdât u temcîdât ol zât-ı ḳuddisiyyü's-şifât celle 'ani'l-vaşfi bi'l-'ibârât ḫazretine ki cümle zerrât-ı muḫdeşât ve cemî' eşnâf-ı mevcûdât anuñ vaḫdâniyetine güvâh ve âyât-ı beyyinatı ulûhiyyetine bürhân-ı bî-iştibâhdur. **Beit:**

فَفِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ
تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ¹³

Dükeli maḫlûḳât iḳâmet-i vezâyif-i 'ubûdiyyet ḫidmetine imtisâlde 'نُسَيْخُ لَهُ السَّمَوَاتِ السَّبْعِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ'¹⁴ ve ḳâṭibe-i maşnû'ât ol zât-ı bî-çûna tesbîḫ ve taḳdîse iştigâldedir 'وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ أَلْ يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ'¹⁵ Meydân-ı 'azamet ü kibriyâsına siḫâm-ı evḫâm-ı uli'l-efḫâm éremez. [61^a] **Mışrâ'**:

سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي ذَاتِهِ سِوَاهُ¹⁶

Ve künh-i kemâl ü cemâlınden miḳdâr-ı zerre ḫired-i ḫurde-dân-ı fuḫûl ü hümmâm ḫaber véremez. **Mışrâ'**:

فَهَمْ خَرَدَ بِكُنْهِ كَمَالِشْ نَبْرَدَه رَاهُ¹⁷

Ve ezhâr-ı şalât-ı râyiḳa ki şemme-i nükhet-i dil-âvîzinden meşâm-ı ervâḫ-ı melâ'yik mu'aṭṭâr ve envâr-ı teslîmât-ı fâyiḳa ki büy-ı meserret-engîzinden dimâğ-ı cenân-ı sükkân-ı cinân mübeḫḫerdür. Ol sulṭân-ı serây-ı nübüvvet ve dîbâce-i risâle-i risâlet âb-rüy-ı icâd u tekvîn Muhammed Ḥâtimü'l-enbiyâ' ve'l-mürselîn. **Beit:**

¹² "Yücedir Vâhid, Samed ve Celîl olan Allâh, yücedir; nazîri, misli mevzubahis olamaz, yücedir."

İkinci mısradaki 'تَعَالَى', *Dîvân*'da 'وَخَائِسِي' şeklinde geçmektedir. Ebü'l-Atâhiye, *Dîvân-ı Ebü'l-Atâhiye*, Daru Beyrut, Beyrut 1406/1986, s. 332.

¹³ "Her şeyde vardır O'na bir âyet / Her şey O'nun birliğine eder işâret."

İlk mısradaki 'فَفِي' kelimesi *Dîvân*'da 'وَفِي' şeklinde geçmektedir. Lebid b. Rebî'a el-Âmirî, *Dîvân-ı Lebid b. Rebî'a el-Âmirî*, Dâru Sâdir, Beyrut 1966, s. 232.

¹⁴ "Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah'ı tespih ederler. Her şey O'nu hamd ile tespih eder..." İsrâ 17/44. bk. *Kur'an-ı Kerim Meâli* (2011), Haz. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

¹⁵ "...Ancak, siz onların tespihlerini anlamazsınız..." İsrâ 17/44.

¹⁶ "Kendinden özge herkesin zâtı hakkında hayrete gark olduğu Allah, noksan sıfatlardan münezzeḫ, kemâl sıfatlarla muttasıftır." bk. *Câmî* 1378: s. 178.

¹⁷ "Akıl, senin kemalinin özüne/aslına yol bulamadı." bk. *Câmî* 1378: s. 178.

محمد كاصل هستی شد وجودش

جهان گزدی ز شادزوان جودش¹⁸

Üzerine olsun ki sîmurg-ı kâf 'دَنَا فَتَدَلَّى'¹⁹ ve 'وَمَا يَنْطَلِقُ عَنِ الْهَوَى'²⁰ ve tûṭī-i şekeristân-i mā-zāğ ve gül-i ra'nā-yı gülistân-ı belâğdur. **Bejt:**

بشیری که بر ذات او سروری

شده ختم مانند پیغمبری²¹

چراغ افروز چشم اهل بینش

طراز کارگاه آفرینش²²

*Şalla'llāhu 'aleyhi ve 'alā ālihi ve aṣḥābihi mü'eyyidü'l-islāmi ve'd-dīn ve ḥulefā'ü'r-rāşidīne'l-mürşidīn ilā yevmi'd-dīn.*²³ **Mışrā':**

بعد از اداء حمد و پس از نعت مصطفی²⁴

[61b] Ehemm-i müfterizāt ve aḳdem-i vācibāt pādişāh-ı 'adālet-penāh şehriyār-ı felek-bārgāh ḥazretlerinüñ, *ḥullidet ḥilāfetühü ve ubbidet devletühü*²⁵, merāsım-i du'ā-i salṭanat-ı rüz-efzünün tecdid ve levāzım-ı şenā-yı devlet-i sa'ādet-maḳrūnün temhiddür. **Bejt:**

امان خلق تویی پس دعای دولت تو

وظیفه ایست که تقصیر آن روا نبود²⁶

Ya'nī cevāhir-i da'vet-i berā'at-ḥiṭāb ve zevāhir-i teslīmāt-ı belāğat-nişāb ki āyīne-i cemāl-i 'إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ' *عُجَابٌ*²⁷ Ol bedr-i sipihr-i salṭanat ve şadr-ı şuffe-i ḥilāfet şemere-i şecere-i cihān-dārī ve şecere-i şemere-i şehriyārī 'umde-i dīvān-ı şeref ü kemāl şemse-i ṭāğ-ı eyvān-ı iḳbāl tuğrā-yı menāşir-i ḥüsn-tedbīr āyīne-i şuver-i 'arāyis-taḳdīr. **Bejt:**

آنکه در ضبط ممالک منزل اندر شان اوست

آیه وَنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ²⁸

¹⁸ "Hz. Muhammed'in vücudu, varlığın özüdür. Onun cömertlik şadırvanı âlemi devretti."

¹⁹ "... yaklaştı ve sarktı..." Necm 53/8.

²⁰ "O, nefis arzusu ile konuşmaz." Necm 53/3.

²¹ "Müjdeler olsun ki Peygamberlik gibi serverlik de onun zatında düğümlendi."

²² "Basiret ehlinin göz aydınlığı, yaratılış tezgahının süsüdür."

²³ "İslamın ve dinin destekçisi (Efendimiz Muhammed'e) ve O'nun âl ve ashabına ve din gününe çağırın hulefâ-i râşidîne salat olsun."

²⁴ "(Allah'a) hamd ve Hz. Mustafâ'nın (Muhammed) na'tdan sonra."

²⁵ "Hilafeti daim, devleti ebedi olsun."

²⁶ "Halkın sığınağı sensin. Bu yüzden senin devletin için dua hata kabul etmez bir vazifedir."

²⁷ "...Gerçekten bu çok tuhaf bir şey!" Sâd 38/5.

²⁸ "Memleketlerin zapt edilmesinde onun şarında '...Hiçbir ümmet yoktur ki, aralarında bir uyarıcı gelip geçmiş olmasın.'(Fâtır 35/24) ayeti indirilmiştir."

Ḥātem-i nigîn-i fazl u sehâ ve nigîn-i ḥātem-i bezl ü 'atâ Sikender-sîret Süleymân-ıfıtnat Ḥusrev-i sipih-temkîn cihân-dâr-ı Dârâ-âyîn. **Beyt:**

غضنفر فر سکندر در فریدون ملک و فوخ بخت

²⁹ سلیمان ظفر رهبر همایون فال و گردون تخت

Beyt:

آنکه در حسن سیرت و اخلاق

³⁰ مثل او کس ندید در آفاق

[62^a] Bâsıt-ı bisât-ı emn ü emân nâşir-i menâşir-i fazl u ihsân mâhid-i mihâdi'l-'adli ve'l-inşâf hâdim-i bünyânü'z-zulmi ve'l-i'tisâf mü'essis-i esâsü's-şer'î'l-mübîn nâşirü'l-islâm-i mu'ınü'd-dîni'l-metîn kâli'-i kılâ'i'l-kefereti'l-fecere ellezîne 'alâ vüçühim gâberâtün³¹ Sultânü'l-ğuzât ve'l-mücâhidîn kâtilü'l-müşrikîn ve'l-mülhidîn mecdü'd-dünyâ ve'd-dîn faḥru'l-islâmî ve'l-müslimîn. **Beyt:**

سعادت ابدی دایما قرینش باد

³² خدای عزّ و جلّ ناصر و مُعینش باد

Ḥāmī-i bilād-ı ehli'l-îmân mâḥī-i âşarü'l-küfri ve't-ṭuğyân mâlik-i riḳâbi'l-ümem sultânü'r-Rûmi ve'l-'Arabi ve'l-'Acem vâlî-i elviyeti'l-vilâyeti fi'l-âfâk zâbiṭ-i merâsimi's-saltanatı bi'l-istiḥkâk mâlik-i memâlik-i'l-'adli ve't-taḳvâ sâlik-i mesâlik-i's-şer'î ve'l-fetvâ, ḥâkânü'l-ḥâfikîn ḥâdimü'l-ḥaremeyn zıllu'l-lâhi fi'l-arazîn melâzu'l-ḥalâyıki ecmâ'in eyyed'allâhu te'âla kavâyime saltanatıhi ve enâme'l-enâm taḥte zılâli ma'diletıhi.³³ **Mısra' :**

يَتَّبِعُهُ دَقِيقُ الْفِكْرِ فِي عَظْمِ شَأْنِهِ³⁴

el-mütemeşsilu bi-naşsi kelâmi'llâhi'l-mennân 'İNَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ³⁵ es-Sultânü ibnü's-Sultânü's-Sultân Süleymân Ḥân ibnü's-Sultân Selîm Ḥân ibnü's-Sultân Bâyezîd Ḥân [62^b] lâ zâlet râyâtü rif'atıhi merfû'aten ilâ muḥiṭi'l-ḥaḍrâ'i ve mâ berihât a'dâu devletıhi mürtefi'aten 'an basṭil- gâberâ'i.³⁶ **Beyt:**

طناب عمر و جاهش در سلامت

³⁷ بهم پیوسته بادا تا قیامت

²⁹ "Aslan gibi kuvvetli, İskender eşikli, Feridun ülkeli, bahtı açık; Hz. Süleyman gibi zafere rehberlik eden, Hümayun gibi talihli ve felek tahtlı."

³⁰ "Yeryüzünde kimse, yaratılış ve ahlak güzelliği bakımından onun gibisini görmedi."

³¹ "O gün nice yüzler de vardır ki, toz toprak içindedirler." Abese 80/40.

³² "Ebedî saadet onun daimî hemdemi, Aziz ve celil olan Allah onun yardımcısı olsun."

³³ "Allah Teâlâ onun (çadır misali) saltanatının direklerini kuvvetlendirsin, mahlukatı da adaletinin gölgesi altında huzur içinde uyutsun."

³⁴ "İnce fikirli kişi, onun şanının yüceliğinde yolunu kaybeder."

³⁵ "Muhakkak ki Allah adaleti ve iyiliği ... emreder." Nahl 16/90

³⁶ "Yüceliğinin sancakları(bayrakları) sürekli yeşil okyanusa (gökyüzüne) yükselsin, devletinin düşmanları da yeryüzünden yok olsunlar."

³⁷ "Kıyamete kadar; Ömrü ve makamı bir ip gibi birbirine bağlı ve selamet içinde olsun."

Ḥazretlerinüñ südde-i seniyye-i sa'âdet-nişân ve 'atabe-i 'adâlet-'unvânı ğubâr-ı kîmyâ-âşârlarına ki tütüiyâ-yı çeşm-i 'âlem ve kuḥl-i dîde-i benî-'âdem dür-nişâr u işâr olsun ki ḥâzret-i mâlik-i zî'l-kemâl ve'l-ikrâm ber-müceb-i kelâm-ı vahy-peyâm 'إِنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ'³⁸ ve feḥvâ-yı ferruḥ-niżâm 'ويومئذٍ³⁹ ol pâdişâh-ı Nüşirevân-dâd Süleymân-isti'dâd İskender-nihâd Keykübâd-nijâd ḥalleda'llâhü mülkehü ve saltanatehü ve naşara cündehü ve e'vānehü'⁴⁰ ḥâzretlerine mezîd-i luḥf u in'âmından ve kemâl-i teşrîf ü ikrâmından be-hükmi 'إِنَّ جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ'⁴¹ memâlik-i kürre-i zemîni bi't-ṭülü ve'l-'arż temlîku ve erzânî buyurdu. **Beit:**

آن لطف حق که عقل ندید است و بی شنید

شکرانه واجبست که بر روزگار ماست⁴²

El-ḥaḫ bir Süleymân-ı zamân ve şân-ı 'adâlet-nişândur ki zamân-ı Süleymândan şoñra icâbet-i da'vet-i 'رب اغفر لي وهب لي ملكا لا ينبغي لأحد من بعدي'⁴³ [63^a] teşrîfiyle zât-ı şerîfi müşerref olup 'ahd-i 'adl ü ḥimâyetinde cümle-i ehl-i imân emn ü emân ve zîr-i sâye-i luḥf u inâyetde 'âmme-i enâm iṭminân-ı cinân üzre olup âsîb-i cevr ü 'udvândan me'mûn ve cumhûr-ı mesâkin-i mür mesâkininde âsûde-ḥâl u muntazîme'l-umûr ve aḥvâl u eṭvâr-ı tıyûr şürûr u fiten-i ehl-i zürdan maşûndur. **Beit:**

نمانده است بعهد عدالتش هرگز

بغیر لاله کوهسار و سرو سرکش و طاغی⁴⁴

Ve bir şâhib-kırân-ı sa'âdet-iḫtirândur ki ḫâr-ı İskender-i zî'l-ḫarneynden biri def'-i Ye'cüc-i fitne vü fesâd ve sedd-i zulm-i erbâb-ı şekâ vü inâd etmekde âkrânı gelmiş degüldür. **Beit:**

آسوده‌اند خلق بظّل عدالتش

یا رب مباد تا قیامت زوال او⁴⁵

Hemîşe endîşe vü himmetleri ve tedbîr ü ferâsetleri teḫsîr-i evliyâ-yı memleket ve teḫsîr-i a'dâ-yı devlet olup istikmâl-i derecât-i 'وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ'⁴⁶ ve i'lâi kelimetil'lâhi'l-'ulyâ fî aḫṭâri eḫâlîmî's-şerâ için sipâh-ı encüm-iştibâh-ile sefer-i zafer-rehber'e 'azîmet-i hümâyûn ve teveccüh-ü sa'âdet-maḫrûn

³⁸ "... 'Yere muhakkak benim iyi kullarım varis olacaktır'..." Enbiyâ 21/105.

³⁹ "... ve o gün [Allah'ın (Rumlara) zafer vermesiyle]müminler sevinirler." Rum 30/4.

⁴⁰ "Allah mülkünü ve saltanatını daim, asker ve yardımcılarını gâlip eylesin."

⁴¹ "Ey Davud! Gerçekten biz seni yeryüzünde halife yaptık." Sâd 38/26.

⁴² "O, aklın görüp duymadığı (idrak edemeyeceği) bir Hak lütfudur. Bizim devrimizde olduğu için Allah'a şükür etmek vaciptir."

⁴³ "(Süleyman) "Ey Rabbim! Beni bağışla. Bana, benden sonra kimseye layık olmayacak bir mülk (hükümranlık) bahşet!..." Sâd 38/35.

⁴⁴ "Onun adalet asrında dağ lalesi ve servden başka baş çekip isyan eden kalmamıştır."

⁴⁵ "Halk, onun adaletinin sayesinde huzurludur. Ya Rab! Kıyamete kadar ona zeval verme."

⁴⁶ "...Allah yolunda cihad edenler..." Bakara 2/218; Enfal 8/74; Tevbe 9/20.

buyurup küffâr-ı bed-kirdâr ve füccâr-ı bî-hencâr ‘abede’i vedden ve süvâ⁴⁷ ‘anede deniyyu’t-tübâ’uk⁴⁸ hām-ı [63b] bed-kâmların güy-i çevgân-i hüsâm ve riķâb-ı bed-endâmların kırâb-ı şimşîr-intikâm eyleyüp ba’zı tu’me-i usûd-i mücâhidân ve nicesi loķma-i fühûr-ı ğâziyân eylemekdür ve şa’şa’a-i süyûf-ı âteş-bâr-ile ki ‘وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْمُرٌ شَدِيدٌ’⁴⁹ den kinâyedür. Bâsîṭ-i ğabrâdan zûlmet-i ğubâr-ı küfri maḥv u muzmaḥil ve rûy-ı zemînden çirk ü şirki hûn-ı a’dâ-yı şûm-kirdârla yuyup zâyil eyleyüp aşķâ-ı müşrikîni etbâ-ı ribâ-ı muvaḥḥidîn ve kenâyis-i biye’ ü evşânların şavâmi’-i ehl-i îmân ve mesâcid-i müslimîn kılmaktadır.

Hudâyâ perverdigârâ ol pâdişâh-ı ‘âlem-ârâ ḥullidet saltanatuhû ilâ intihâi’-d-dünyâ hazretleri her ğâh ki cüyûş-ı deryâ-cüş ve ‘asâkir-i ejdehâ-hurûş birle mişdâķ-ı ḥadiş-i rasûl el-meliki’r-ra’ûf ‘الْجَنَّةُ تَحْتَ ظِلِّهِ’⁵⁰ bisât-ı zamândan zûlâm-ı zâlâl-i ehl-i küfr ü cidâl munķali’ ü müntefî ve basîṭ-i zemînden şerâr-ı âteş-i şerâret-i buğât u tuğât münķati’ vü münṭafi olmaĝ-ıçün diyâr-ı küffâr ve bilâd-ı a’dâ-i nuḥûst-şi’âr cânibine sefer-i hümâyûn buyuralar, ḥitâb-ı beşâret-işâret-i ‘إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا’⁵¹ ile müşerref ve mübeşşer ve livâ’-i nuşret-emâret-i ‘وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَظِيمًا’⁵² birle manşûr u muzaffer olup [64a] ğürûh-ı a’dâ-i ğümrah ve eşbâḥ-ı şeyâtîn-eşbâḥ şadâ’-ı ğürz-i ğirân u şemşîrden(?) ve darbe-i tiĝ u tîr-i tîz u teberden mecrûḥ u helâk ve ğarķ-ı Ceyhûn [...] âlûde-i ḥâķ yâ’nî kimi tu’me-i rimâḥ-ı timsâḥ-nihâd ve kimi loķmâ’-i sinân-ı şü bân-nijâd ve kimi şemşîr-i âteş-bâra ‘alef ve kimi tîr-i cân-şikâra hedef olmaĝ-ile ḥâķ-sâr-ı mübârizân-ı ecdehâ-kirdâr ve ğidâ’-i tûyûr u mûr u mâr olup ber vefķ-i kelâm-ı ḳadîmü’l-esâs ‘أَلَا

‘inâyât-ı beşâret-ĝâyât müyesser olup kıla’ u biķâ’-ı küffâr muzâfât-ı memâlik-i maḥmiyye-i ḥudâvendigâr ve mesâkin ü me’âbid-i ehl-i şirķ ü tuĝyân mecâmi’u ve mesâcid-i ehl-i îmân olmaķdan ḥâlî olmaya. **Beit:**

ĝr mḥr ḳşm mḥr bḫşm tûr afknd
ĝrd ḫşuf ĝrd ĝmalş nşstḥ bad⁵⁵

و هذا دعاء لا يردُّ لآئنه

دعاء لأضنآف البرية شامل⁵⁶

⁴⁷ Metinde ‘veddu’ şeklinde harekelenmiştir. “...Vedd’i ve Suva’ı...” Nûh 71/23.

⁴⁸ “Alçak tabiatlı inat etti, Vedd ve Süvâ (adlı putlara) taptı.”

⁴⁹ “... Kendisinde müthiş bir güç ve insanlar için birçok faydalar bulunan demiri yarattık (ki insanlar ondan yararlandınlar) ...” Hadîd 57/25.

⁵⁰ “Cennet kılıçların gölgesi altındadır.” bk. Buhârî [el-İmâm Ebî Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî] (2002), Sahîhu’l-Buhârî, Beyrut: Dâru İbni Kesîr. “Kitâbü’l-Cihâd ve’s-Siyer”, 22 (No. 2818).

⁵¹ “Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.” Fetih 48/1.

⁵² “Allah sana, şanlı bir zaferle yardım etsin.” Fetih 48/3.

⁵³ ‘فَأَنَّ جُزْبَ اللَّهِ هُمُ الْعَالِيُونَ’...Allah taraftarları galiplerin ta kendileridir.” Mâide 5/56.

⁵⁴ “[Allah,] sizi onların topraklarına, yurtlarına, [mallarına ve henüz ayak basmadığımız topraklara] varis kıldı.” Ahzab 33/27.

⁵⁵ “Güneş, sevgi nazarlarını düşmanlarına çevirirse/atferderse onun (güneşin) cemalini ay tutulması sarsın.”

⁵⁶ “Bu mahlukatın bütün nev’ine şamil olduğu için red olunmayacak bir duadır.”

Ve bi'l-cümle ol 'umde-i eslâf-ı selâtin-i ehl-i imân ve âb-rüy-ı ahlâf-ı asâtin-i âl-i 'Osmân *ebbedallâhu te 'âlâ da 'âyime salţanatıhi mādâme'l-leylü ve'n-nehâr ve eyyede kavâyime şevketihi ilâ yevmi'l-haşr ve'l-karar*⁵⁷ cemşid-i serir-i dîn u devlet hürşid-i felek-i milk ü salţanat [64b] nizâm-ı ahvâl-i memleket ve umûr-ı benî-âdem ve zabt-ı sevâd-ı a'zam ve eķâlim-i 'âlem için varaķ-ı hayâl-i pâkinde enâmil-i tefekkürle resm ü taşvîr ve şafha-i bâl-i tâb-nâkinde aqlâm-ı tedebbürle raķam u tastîr êtdüğü fi'l-ħaķıķa nuķuş-ı vâridât-ı ilâhî ve şuver-i ħaķâyıķ-ı 'arınâ lâşıâ kma ħı' dür.⁵⁸ **Beit:**

نه بر حدیقه فکرش وزیده باد غلط
نه بر صحیفه رایش کشیده خط خطا⁵⁹

Hemîşe nizâm-ı ahvâl-i 'âlem ve intizâm-ı âmâl-i evlâd-ı âdem ol zıll-ı ilâh şâh-ı cihân-penâh ħazretlerinün zîr-i serâ-perde-i 'adâletinde ve sâye-i luţf u ħimâyetinde müteħaķķık olup 'ahd-i devletinde 'amme-i erbâb-ı ħacât maķziyyu'l-murâd u âsüde-bâl ve eyyâm-ı sa'âdetinde kâffe-i aşħâb-ı murâdât mebruru'l-fu'âd u müreffehü'l-ħâl olmaķdan ħâlî olmaya. **Beit:**

جلس روز و انیس شبم دعای تو بس
عروس طبع مرا زیور ثنای تو بس⁶⁰

Vaķtâ ki ol pâdişâh-ı dîn-penâh ve manzûr-ı nażar-ı ilâh mażhar-ı fehvâ-yı "والله یختص برحمته من یشاء"⁶¹ *el mü'eyyedü bi-tevfiki haliki'l-arzi ve's-semâ' refe'allâhu te'âlâ binâ'e devletihi bi-ziyâdeti'l-'izzı ve'l-ķadr ve nevvera semâ'e rif'atıhi bi-envâri's-sa'âdeti ke'l-bedr*⁶² ħazretlerinün bu mertebe evşâf-ı celile ve mesâ'î-i cemîlesi [65a] bâbında bu kemîne-i ħalilü'l-bizâ'a ve çâker-i 'adimü'l-istiţâ'a küstâħâne ve bî-edebâne ħâme-i 'anber-efşân u siħr-nigâr u feşâħat-nişân birle suħan-sâz u suħan-rânlik êtdiyse egerçi. **Beit:**

من در صف فرسان فصاحت چه کنم
تا تیغ زبان کشیدن آید هوسم⁶³

Ĥâtır-ı fâtır u zihni-ķaşırına bu ħâtırâ ħuţur u 'ubûr êyledi ki işbu *Du 'â-nâme* zımnında ber vech-i icâz u icmâl kendü ħasb-i ħâl ve mâ-fî'l-bâlin beyân êde. Eyle olsa bu 'abd-i kesiri'l-bâl ve dâ'î-i keşiri'l-melâl iķtirâf-ı fazl u ma'ârif ve i'tişâf-ı kemâl ü leţâyif için niçe müddet ahâl-i kirâm ve mevâlî-i 'izâm ħıdmetlerinde olup merħûm ve maġfûrun leh **Sultân Cihângîr** 'aleyhi'r-raħmetü'l-meliki'l-ķadîr ħazretlerinün vâsıta-i himmet ü iltimâslarıyla ber-müceb-i fermân-ı vâcibü'l-inķiyâd mülâzım ber-

⁵⁷ "Allah, gece ve gündüz olduğı müddetçe (daima) onun saltanatını ebedi kılsın, haşır ve karar gününe dek şevketini sebat ve devam üzere eylesin."

⁵⁸ "(Allah'ım) bize eşyayı olduğı hâliyle gösteriver!"

⁵⁹ "Onun düşüncesinin bereketli bahçesine hata yeli esmemiş; onun fikir sayfasına hatalı bir hat çekilmemiştir."

⁶⁰ "Senin duan gündüz dostum, gece arkadaşım olarak bana yeter. Benim mizaç gelinime senin övgün süs olarak yeter."

⁶¹ "...Allah, rahmetini dilediğine tahsis eder..." Bakara 2/105; Âli İmran 3/74.

⁶² O yerin ve göğün yaratıcısı olan Allah'ın tevfiğiyle müeyyedir. Allah onun izzet ve kadrini artırarak devlet binasını yüceltsin. Yüksek makamını saadet nurlarıyla dolunay gibi nurlandırın."

⁶³ "Ben fesahat süvarilerinin safında ne yapabilirim. Ancak dil kılıcını çekince aşka/şevke geldim."

murād olduğda ebā vü ecdādum ki meşāyih-i ‘izām ve küberā’-i enāmdan olup kûşe-i tekā’üd ü ferāğatde vezāyif-i ed’iyye-i devlet-i pādişāhiye müşteğiller idi. Anlaruñ rûhāniyetinden meşām-ı cāna nesīm-i ferāğat ve dimāğ-ı cenāna rāyiha-i ‘uzlet irişüp ‘ālemüñ manşib u cāhından ve kabā vü külāhından el çeküp niçe eyyām u şuhūr u a’vām ol mālīk-i memālīk-i zühd ü sedād [65^b] ve sālīk-i mesālīk-i rüşd ü reşād kuṭb-ı dāyire-i vücūd şems-i felek-i şuhūd u cūd şeri‘at-şi‘ār ṭarīkat-dişār ḥaḳīkat-āşār faḥru’l-‘ulemā’ zuḥru’ş-şulehā’ a’nī **Hakīm Çelebi Efendi en-Naḳşibendī** ‘āmīlehu’llāh bi-luṭfihī’-l-ḥaḳī ḥıdmet-i şerīflerine yüzler sürüp enfās-ı nefīselerinden ve mecālīs-i şerīfelerinden envā’ istifāza ve istifāde étdükden şoñra giriftār-ı ehl ü ‘iyāl ve ğumūm-ı faḳr u fāḳadan perişān-ḥāl olmağın def‘-i tekāzā-yı ‘iyāl ve taḫşil-i ferāğ-ı bāl ve inzıbāt-ı aḥvāl içün ⁶⁴‘فَاطِلُّوْا لَأَزْرَاقَ مِنْ أَسْبَابِهَا’ ḥükmince a’ṭāf-ı ‘aliyye-i ḥusrevāniden reşha-i re’fet-ḳarīn ve eltāf-ı celīle-i ḥāḳāniden şemme-i ‘ināyet-i rāh-bīn olmağ recāsına der-ğāh-ı felek-āstān ve bār-ğāh-ı ‘arş-āşiyānuñ ğubār-ı kīmyā-āşārına yüz sürüldi. Ümīddür ki bu nihāl-i ārzü vü niyāz perveriş-i nażār-ı ḳabül-ile ser-efrāz olmasına tevċih-i muḳle-i merḥamet ve taḳlīb-i hadeḳa-i şefkat buyurulup sāyir bendegān-ı kevākib-intizām ve ḥuddām-ı encüm-iḫtişām a’dādından ma’dūd olmağā ‘ināyet buyurula. **Li-münşi’ihi:**

أفتابيست قبول نظرِ همّتِ شاه

⁶⁵ که بیک تابش او لعل شود سنک سیاه

حقِ علیم و دانا و کفی به شهیدا

⁶⁶ که بو معتکف زاویه خُمُولُکْ سُدهءِ

[66^a] Sa‘ādet-nişān-ı şāhī ve ‘atebe-i ‘adālet-‘unvān-ı pādişāhiden ğayrı melce’ vü penāh-ğāhı yoğdur.

Beyt:

کجا روم که بغیر از دزت پناه ندارم

⁶⁷ جز آستانه لطفت گریزگاه ندارم

⁶⁸‘اللهم لا تخيب رجائي واوعسلنى الى منايي لعله يعود من بابه العالى محبوراً و ينقلب الى اهله مسروراً’

از دعای پادشاهِ مَلِك و مَلّت ميکنم

⁶⁹ از فراشِ عرشِ آمین ميکند روح الامین

⁶⁴ “Rızıkları sebeplerinden talep edin.”

⁶⁵ “Şahın himmet nazarı öyle bir güneştir ki bir parlıtıyla kara taş, lâl taşına (kırmızı) dönüşür.”

⁶⁶ “Bu unutulmuşluk zaviyesinin kapısının sakinleri için alim ve âlim olan ‘Allah, şahit olarak yeter.’” ‘كَفَى بِهِ شَهِيداً’ “...Şahit olarak O yeter...” Ahkaf 46/8.

⁶⁷ “Kapından başka dayanağım yok, nereye gideyim. Senin cömertlik dergahından başka sığınacak yerim yok.”

⁶⁸ “Allah’ım ümidimi boşa çıkarma ve beni hayallerime kavuştur ki o yüce kapısından sevinçle dönsün ve ailesine mutlu dönsün.”

⁶⁹ “Mülk ve milletin sultanına dua ediyorum. Felek yaygısından Hz. Cebrail ‘âmin’ diyor.”

[Gazel]

[Fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'iliün]

بَدْرَتِ هَرِ كِه بِأَمِيدِ عِنَايَتِ آيِدِ

⁷⁰ بَرِ سَرِشِ پَرْتَوِ مِهَرِ كَرَمَتِ مِی تَابَدِ

سَرِ تَسْلِیْمِ نِهْدِ هَرِ كِه بَدْرِگَاهِ تَرَا

⁷¹ اَو چَو خَوْرَشِیْدِ بَرِ اِیْوَانِ فَلَکِ پَایِ زَنْدِ

مَنْتِ كَحَلِ جَوَاهِرِ نَكْشِدِ أَنْكِه اِگَرِ

⁷² چِشْمِ خَوْدِ رَا بَغْبَارِ حَرَمَتِ مِی مَالِدِ

تَوِی اَنْ شِه كِه رِبُوْدِی بَكْتَرْمِ دِلْهَا رَا

⁷³ چِه شُوْدِ گَرِ سِپَهْتِ لَشْكِرِ جَانْهَا بَاشَدِ

اَز سَرِ لَطْفِ نَظَرِ كَنْ بِنَوَالِیِ مَسْكِیْنِ

⁷⁴ كَزِ غَمِ فَقْرِ وَ فَنَا جَانِ بَدَهَانَشِ اَمَدِ[66^b]

Hüve'l-Fettāhu'l-Mu'in

[Mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün]

1. Ėy menba'-ı mekārım ü ėy maḥzen-i 'atā
Ėy mecma'-ı meḥāsın u ėy ma'den-i seḥā
Dībāçe-i leṭāyif ü ser-defter-i kemāl
Ser-nāme-i ma'ārif ü ser-çeşme-i şafā
3. Sensın o māh-ı burc-ı 'adālet ki gün gibi
Envār-ı 'adlün eyledi āfāķı pür-ziyā
İcrā-yı şer' sāye-i 'adlünde ber-kemāl
Ėy mücrī-i şerī'at ü āyın-i Muşṭafā
5. 'Adlün ziyāsıdur gideren zulum zulmetin
Yā ḥāmiye'-ş-şafā' ve yā māḥiye'd-dücā
Bu gül-sitān-ı 'ālem ėyā şāh-ı kām-yāb
Buldı bahār-ı 'adlün-ile zīnet ü behā
7. 'Adlünle mu'tedil şu qadar rüzgār kim
Cem' oldı āb āteş-ile ḥāk-ile hevā

⁷⁰ "Kapına, inayet ümidiyle gelen herkesin başında, kerem güneşinin nuru parlar."⁷¹ "Senin dergâhına boyun eğen kimse, güneş gibi feleğin eyvanına adım atar."⁷² "Gözüne senin hareminin tozunu süren, mücevher sürmesine tenezzül etmez."⁷³ "Sen cömertlikle kalpleri cezbeden şahsın. Can/ruh askerleri senin ordun olsa buna şaşılır mı?"⁷⁴ "Miskin Nevâlî'ye ihsan ile nazar kıl. Fakirlik ve yokluk gamıyla canı burnuna geldi."

- Şükr-i Hudâ ki sâye-i 'adlünle cümle halk
 Âsüde-ḥâl oldılar ey sâye-i Hudâ
9. Ey nür-ı çeşm-i cân u dil ehl-i başiretüñ
 Ḥâk-i rehüñ-durur gözine 'ayn-ı tütüyâ
 Bārân şanma dürr ü cevâhir döker ebr
 Bahr-i 'atâña olalı ğavvâş serverâ
11. Şahñ-ı zemîn şuffası luṭfuñ sarâyınuñ
 Mevci ḥubâbı kılzum-i ihsânuñuñ semâ
 Mihr-ile mâh yeridür ey müştērî-nihâd
 Beklerler-ise küyuñı fi's-şubḥi ve'l-mesâ
13. Dārâ ki devlet-ile şeh-i tâc-dâr-iken
 Dārâtuñı görüp kul olurdı şehâ saña
 Kayşer kuşürünü bilüp ey şâh-ı kaşr-ı cüd
 Kapuñ gedâsı olmağı eylerdi irticâ
15. Sen şâh öninde ruḥ yere koyan piyâde-vâr [67^a]
 Naṭ'-ı felekde esb-i murâda süvâr ola
 Şiddik-vâr şıdık-ile takvâ yolın tutup
 Olduñ serîr-i milk-i sa'âdetde pâdişâ
17. Fârûk-veş 'adâlet-ile dehri pür edüp
 Olduñ cihâna şer'-i resûl-ile reh-nümâ
 'Osmân-ı zî'l-ḥayâ gibi ey şâh-ı ma'delet
 Zâtuñ medâr-ı ḥilm ü edeb menba'-ı ḥayâ
19. Cüd u 'atâ vü 'ilm ü fezâyil 'Alî mişâl
 Mevcüd cümle zât-ı şerîfüñde ḥusrevâ
 Bu çâr-yâr ḥürmetine rûz-ı restahîz
 Ola şefî'üñ ol şeh-i ser-ḥayl-i enbiyâ
21. Bu luṭf-ı sîret-ile bu ḥüsn-i ḥişâl-ile
 Mişlüñ cihân-dîde felek görmedi şehâ
 Çünkim Nevâlî kâleb-i nazm-ı ḥurûf-ile
 Medḥî o şâhuñ olmaz-ı mış kâbil-i edâ
23. Lâyık budur ki muhtaşar edüp kelâmuñı
 Ol pâdişâha edesin ihlâş-ile du'â
 Zâtıñ mu'ammer eyleyüp envâ'-ı fazl-ile
 Kıl sun o pâdişâhı Hudâ rehber-i hüdâ
25. Bâkî ola sa'âdet-ile 'ömri ol şehüñ
 Fânî olınca milket-i devrân-ı bî-beḳâ

Yâ rab şefâ'at-ile ḥabībūñ Muḥammedūñ
Dîdâruñūñ müşâhedesin rûzî kıl añâ

Velehu Eyzân

[*Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün*]

[67^b]

1. Ėy şeh-i kişver-i iķbâl ü sa'âdet kânı
V'ey serîr-i kerem ü ma'diletüñ sultânı

Saltanat gülşenine naḥl-i 'ādâlet dikeli
'Âlemüñ gül gibi açıldı bahâr-istânı
3. Bir kadem eremedi rif'atîñüñ pāyesine
Ṭotalum taḥt-ı felek şāhı meh-i tābânı

Reşk eder ravza-i dergāhuña gülzâr-ı behişt
Cân vērür olmağa Rıdvân kapuñuñ der-bânı
5. Ḥāk-i pāyuña görüp 'anberüñ öykündüğünü
Nāfe miskînüñ o dem kırdı bağırı kanı

Cüduñ elmâsı delüp bağırını lü'lü-i terüñ
Mużtarib eyledi bād-ı keremüñ 'ummânı
7. Gonçenüñ n'ola tutup ağızına gelse yüreği
Yād olıduķca gülistānda oķuñ peykânı

N'ola miḥrāb edinüp na'l-i semendüñ şeklin
Vechi var ķorsa añâ ehl-i ğazā pîşânı
9. Őanlar ağlar eşiğüñ reşki-y-ile anuñ-içün
Oldı pür-ḥün şafaķdan felegüñ dāmânı

Çekdiler gözlerine sürme dēyü ḥāk-i rehüñ
Nüh ķubāb-ı felegüñ şavma'ası sükkānı
11. Rāyet-i fethüñ-ile rüşen olur şeh-i 'adü
Nitekim māh-ı münîr-ile şeb-i zulmānı

Her kaçan eylese cevlān-ı keremüñ ṭāvūsı
Zer-ile zeyn olur ey şāh-ı cihān meydānı
13. Bulmadı cüduñ elinden ebedî fevz ü necāt
Gizlenüp gerçi mekân eyledi altun kânı

Öykünürmiş kefi dür-pāşuñā deryā-yı muḥīṭ
Ebr der dökdi ḥicābından işidüp ānı

15. Sen o baḥr-i kerem ü cūd u seḥāvetsin kim
Ḳatrece yokdur anuñ sāḥili vü pāyānı [68*]

Rüstem-i dehr ola bir mūr-ı za‘ife ola ger
Sen Süleymān-ı zamānuñ naẓar-ı iḥsānı

17. Şānī-i devletüñ iken senüñ evvel Ḥātem
Saña ol ḥiç ola mı [cūd u keremde şānī]

Medḥ-i şāḥīye Nevālī vèremezsın şüret
Naẓm naḳşında olursañ da mişāl-i Mānī

19. Ḳapmaḳ isterseñ eger gūy-ı murādı elüñi
Eyle meydān-ı tazarru‘da du‘ā çevgānı

Āsumān ḳal‘asın açduḳca güneş ṭobı Ḥudā
Ol şehe şehir-i ‘adū fetḥin éde erzānı

21. Ėrmeye saltanatı mihrine bir zerre ḳuşūr
Bu fenā ḳaşrınıñ olınca şikest eyvānı

Fānı olınca bināsı felek-i gerdūnuñ
Devleti ḥānesinüñ bāḳī ola bünyānı

23. Kenef-i ḥıfz u emānuñda Ḥudāyā şeb u rüz
Şaḳla āsīb-i felekden o şeh-i devrānı

Dédi Cibrīl-i emīn işbu du‘āya āmīn
Ḥullidet devletuhū bi‘n-ni‘ami‘r-rabbānī

چون ذل فاقه زور کند بر سخن وری
گر مدح پادشاه سخا ور کند رواست

ممدوح چون کریم بود گر ز شعر او
هر بیت را خزانه کوهر کند رواست⁷⁵

Kātibūhū Nevālī el-ḥaḳīr

***

⁷⁵ “Fakirliğin kusurları (üzerine söz söylemek) zor geldiği için şaire, cömert sultanı methetmek yaraşır. Övülen cömert olunca onun şiirin her beytine inci/mücevher hazineleri bağışlasa yaraşır.”
Mevlânâ Abdurrahmân Câmî (1371), *Bahâristân*, Haz. İsmail Hâkimî, Tahran: İntişârât-ı İttılâat, s. 57.

Kaynakça

- AHDÎ (2005), *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme-Metin)*, Haz. Süleyman Solmaz, Ankara: Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- AKBULAK, Özlem (2013), *Ferruh-nâme: İnceleme-Metin-Sözlük*, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi.
- AKGÜNDÜZ, Ahmet (1994), "Ebüssuûd Efendi", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. X, 365-371.
- ÂŞIK ÇELEBİ (2010), *Meşâ'irü's-Şu'arâ: İnceleme Metin*, III, Haz. Filiz Kılıç, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.
- BURSALI MEHMED TAHİR (2016), *Osmanlı Müellifleri*, III, Haz. Mehmet Yekta Saraç, Ankara: TÜBA.
- BUHÂRÎ [el-İmâm Ebî Abdillâh Muhammed b. İsmâil el-Buhârî] (2002), *Sahîhu'l-Buhârî*, Beyrut: Dâru İbni Kesîr.
- CÂMÎ, Nüreddîn Abdurrahmân b. Ahmed (1378), *Dîvân-ı Câmî*, II, Tashih A'lâhân Efsahzâd, Tahran: Defter-i Neşr-i Mîrâs Mektûb.,
- CÂMÎ, Mevlânâ Abdurrahmân Câmî (1371), *Bahâristân*, Haz. İsmail Hâkimî, Tahran: İntişârât-ı İttılâat.
- CİLACI, Osman (1994), "Duâ", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. IX, 529-530.
- DENİZ, Sebahat (2008), "Kadızade Mehmed İlmî'nin Sultan IV. Murad İçin Yazdığı Manzum Duânâme'si", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, I, 9-40.
- EBÎ'L-ATÂHİYE (1406/1986), *Dîvân-ı Ebû'l-Atâhiye*, Beyrut: Daru Beyrut.
- KALELİ, Abdullah (2014), *Du'â-nâme (İnceleme-Çeviri Yazılı Metin-Özel Adlar Dizini-Tıpkıbasım)*, Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- KARA FAZLÎ (Yazma), *Duânâme*, Süleymaniye Kütüphanesi Aşir Efendi No: 314 (vr. 99^b-102^b).
- KÂTİP ÇELEBİ (2007), *Keşfu'z-Zunûn an Esâmî'l-Kütûbi ve'l-Fünûn*, V, Terc. Rüştü Balcı, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kur'an-ı Kerim Meâli* (2011), Haz. Halil Altuntaş-Muzaffer Şahin, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- KURNAZ, Feride (2018), *Nasuh Nevâlî'nin "Çeşme-i Hayât" Adlı Nasihatnâmesi İnceleme-Metin-Sözlük*, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- LEBÎD B. REBÎ'A EL-ÂMİRÎ (1966), *Dîvân-ı Lebîd b. Rebî'a el-Âmirî*, Beyrut: Dâru Sâdır.
- MEHMED SÜREYYA (1996), *Sicill-i Osmanî*, Yay. Haz. Nuri Akbayar, Eski Yaz. Akt. Seyit Ali Kahraman, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- NEVÂLÎ (Yazma), *Çeşme-i Hayât*, Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları No: 924, 111 vr.;
- NEVÂLÎ (Yazma), *Farsça Dîvân*, İstanbul Millet Yazma Eser Kütüphanesi Ali Emîrî Farsça 828.
- NEV'Î-ZÂDE ATÂYÎ (2017), *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmileti's-Şakâ'ik: Nev'îzâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli*, II, Haz. Suat Donuk, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- ÖZKAT, Mustafa (2005), *Kara Fazlî'nin Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- PARLADIR, Selahattin (1994), "Duâ: İslam'da Duâ", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. IX, 530-535.
- PAZARBAŞI, Erdoğan (2003), "Mehmed Efendi Vanî", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, C. XXVIII, 458-459.
- VANÎ MEHMED EFENDİ (Yazma), *A 'mâlû'l-yevm ve'l-leyl*, Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmâil 727/4 ve Lâleli 164/1.
- VANÎ MEHMED EFENDİ, *Münşeât: Vanî Mehmed Efendi'nin Kaleminden Padişah Dördüncü Mehmed Han ve Sadrazam Fazıl Ahmet Paşa'nın Duanameleri ve Mektupları*, Çeviri ve Sadeleştirme Mehmet Yalar, Bursa: Osmangazi Belediyesi.

- YÜCER, Elif (2019), *Sırru'l-Esrâr Literatürü ve Nevâlî'nin Sırru'l-Esrâr Tercümesi*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- YÜKSEL, Yeter (2005), *Türk İslam Edebiyatında Duânâmeler ve Mevhîbetü'l-Vehhâb*, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.